

Червона калина

Олександр Мінович

" Десь на початку 50-х довелося мені побувати в Москві, — почав свою розповідь мій дядько Корній.

— Нас, десяток сільських дядьків, відправили супроводжувати худобу до тодішньої столиці.

Корів та бичків везли в товарних вагонах (живими!) на московські м'ясокомбінати, бо іншого шляху доставляти туди свіже м'ясо не було. Холодильників було ще мало, тому практикували саме такий спосіб доставки.

Була морозна січнева зима.

В товарних вагонах холод проймав до кісток. І нас, і худобу. Не допомагали ні валянки, ні кожухи. Грілися теплом чавунних грубок, що їх називали в народі "буржуйками".

Грубки стояли в кожному вагоні. Треба було постійно підкидати в них дрова – і тоді можна було коло них зігрівати по черзі боки, руки, ноги.

Худобу годували сіном та буряками, що взяли з собою. На станціях носили відрами воду. Напувати.

У вагонах стояв густий коров'ячий дух, що за довгу дорогу в'ївся в нашу одягу, в тіло і навіть в дошки та дрова.

Їхали довго, бо на кожній станції нас зупиняли, затримували, щоб пропускати потяги з важливішими вантажами чи з пасажирями.

За два тижні ми заросли бородами, пропахли коров'ячим гноєм, бо не мали можливості ні помитися, ні поголитися.

Такими нечупарами прибули в Москву.

Ешелон наш чомусь поставили не на далекі запасні колії, як зазвичай, а поряд із вокзалом, на очах у пасажирів та станційного люду. Видно, щось там не спрацювало у залізничних диспетчерів.

Коли ми відчинили двері вагону та позіскакували, щоб розім'яти ноги, то помітили, що по сусідству зупинився такий же самий, як наш, довжелезний товарняк. Але чомусь наглухо зачинений.

Подумали ми, що то такі самі небораки, які везуть худобу, то ж вирішили підійти ближче до сусідів. Розпитати, а може, й чимось розживитися.

Та де взявся вартовий з карабіном в руках. Грізно гаркнув на нас, щоб ушивалися і не підходили близько до закритих вагонів.

Однак ми встигли збагнути, що там була не худоба.

Там були люди.

Ми почули їхню мову і відразу зрозуміли, що то везуть наших земляків чи, точніше, землячок, бо мова їхня була рідна, наша, і тільки жіноча.

Це наших дівчат та жінок везли із Західної України до Сибіру. Вивозили цілими

ешелонами, сотнями тисяч. Всіх, хто мав хоч якесь відношення до Українського повстанського руху чи підпілля або був неблагонадійним для влади.

Везли як худобу, та навіть гірше. Бо худобою піклувалися ми, які звикли змалечку її доглядати і жаліти. А бранок-дівчат доглядали енкаведісти-конвоїри, які не мали ні жалю, ні співчуття.

Як ці бідачки почувалися в тих вагонах для худоби, як переносили лютий холод, як обходилися без елементарних людських зручностей, скільки їх там хворіло і помирало – нікому не було відомо.

Можна було тільки здогадуватися та проймалися невимовним жалем від страшної людської жорстокості.

Мене вибрали посланцем на вокзал. Купити щось поїсти. Худобу кормити та напувати заборонили, бо ж тут тобі не село – а Москва.

Наші дядьки дали мені найкращий кожух, чоботи та як могли причепурили, щоб міліціонери вокзальні не присікалися та не потягли до буцегарні за неприглядний вигляд.

Вокзал шумів великою силою народу. Хтось приїжджав, когось зустрічали, по перону носилися люди в залізничній формі, носії з великими круглими жетонами на грудях тягли на своїх візках купи валіз, було видно багато міліціонерів та військових, десь голосно плакала дитина, хтось біг, не встигаючи, до свого поїзду.

Диктор вокзалівський оголосив про відправлення чергового поїзду:

— Внимание, граждане-пассажиры! Поезд Москва-Киев отправляется с третьего пути. Пассажиров просим занять свои места, провожающих – покинуть вагоны.

Голос диктора був так підсилений, що досягав найвіддаленіших куточків величезної станційної території.

У вагонах моїх землячок мабуть теж зрозуміли, де вони знаходяться. Звідти почулися жіночі крики:

— Москва! Москва! Дівчата, в Москву приїхали!

Потім вигуки стихли.

І раптом до всіх, хто був на вокзалі, долинула пісня. Спочатку переривиста, нескладна, а потім все голосніша і голосніша. Співав весь ешелон. Величезний хор дівчат-бранок:

— Ой у лу-зі чер-во-на ка-ли-на по-хи-ли-ла-ся, чо-гось на-ша слав-на У-кра-ї-на за-жу-ри-ла-ся.

А ми ту-ю чер-во-ну ка-ли-ну пі-дій-ме-мо, а ми на-шу слав-ну У-кра-ї-ну, гей,гей роз-ве-се-ли-мо!

Тисячі дівочих та жіночих голосів співали, здається, на всю Москву.

Це був єдино можливий їхній протест. Це було послання чужому жорстокому світу, що вони ще живі, і що не здалися.

Зі своїх вагонів повискакували конвоїри і почали бити прикладами в двері, де знаходилися жінки.

– Прекратить! Прекратить! – разом із собачим гавкотом чулося від поїзду з

бранками.

Але пісня ще більше підсилилася, а оскаженілі крики конвоїрів тільки ще більше привертали увагу багаточисельного вокзалівського натовпу.

Дехто з того натовпу зупинився і став слухати пісню. Хто з подивом і цікавістю, а хто – з обуренням.

З чорної лакованої машини якраз вибрався товстий чолов'яга в шкіряному пальті з хутряним дорогим коміром та портфелем в руках.

– Что тут происходит? Что за безобразие? Кто это там поет? – кинув він до натовпу.

Відповів йому двірник – старий чоловік з довгими сивими вусами, з почервонілими від морозу та від розчулення очима:

– То Україну везуть. Неньку нашу. До Сибіру".

...Так я вперше почув від дядька Корнія цю пісню. Вона тривалий час була заборонена в СРСР і за її виконання можна було, як за бандерівську пісню, відправитися за ґрати.

Збігло близько тридцяти років. Наприкінці вісімдесятих я знову зіткнувся з нею.

Доля привела мене до Києва – столиці радянської України.

Тут майже ніхто не говорив українською, хіба якась стара сільська бабця на Володимирському чи Сінному ринку або ще в метро.

Українська в метрополітені була такою собі фішкою-сувеніром.

– Обережно, двері зачиняються. Громадяни-пасажири, поступайтеся місцями інвалідам, людям похилого віку і особам з дітьми, — звучало у вагонах і дивувало неукраїнців, які зазвичай намагалися з'ясувати, що то таке: "люді пахілага віка".

Навіть в єдиному у тодішньому Києві університеті імені Тараса Шевченка викладали російською мовою.

І тут раптом така картина.

Біля станції метро "Святошин" на моїх очах виходять з автобусів якісь літні люди, здебільшого жінки, формуються в колону і прямують у бік Хрещатика, де проводив тоді велику ходу Народний Рух України – нове українське утворення, про яке нещодавно ніхто і гадки не мав та мріяти не міг.

Міліціонери за вказівкою тоді ще комуністичної влади тих старих людей з автобусами не пустили. Висадили. Напевно, думали, що пішки приїжджі таку далеку відстань не пройдуть.

Але прогадали. Літні чоловіки і жінки у вишиванках не злякалися такого малого випробування, бо за своє життя подолали набагато більших перешкод. Вони пройшли крізь великі страждання.

Серед них, мабуть, були ті самі бранки, яких зустрів мій дядько Корній на московському вокзалі. Тільки посивілі і постарілі від двадцятип'ятирічного ув'язнення в сибірських таборах.

Вони йшли на очах здивованого київського люду, який вже давно зжився та звикся з радянською владою.

Коли в колоні хтось почав співати знайому мені пісню, її швидко підхопили, і в тих

людей неначе хтось вдихнув якусь невидиму велику енергію. Пісня окрилила, одухотворила їх.

- А ми ту-ю чер-во-ну ка-ли-ну пі-дій-ме-мо, а ми на-шу слав-ну У-кра-ї-ну, гей, гей, роз-ве-се-ли-мо, — звучало на проспекті Перемоги.

- Що то за люди такі? - почув я в натовпі. - Де вони взялися?

- Та то, — кажу, - справжні українці.

- А ми що, не українці? - запитали мене.

- Українці, - кажу я до них, - але вони, ті, що співають, не такі, як ми, бо вони НЕСКОРЕНІ.